

Asia: VN/23602/2021

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi nuorisolain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

1. Lausunto valtakunnallisia nuorisoalan järjestöjä koskeviin esitysluonnoksiin (lain 17 ja 18 §; asetuksen 5 ja 6 §)

-

2. Lausunto valtakunnallisia nuorisoalan osaamiskeskuksia (OSKE) koskeviin esitysluonnoksiin (lain 19 §; asetuksen 7 ja 8 §)

-

3. Lausunto nuorisokeskuksia koskeviin esitysluonnoksiin (lain 20 §; asetuksen 9 ja 10 §)

-

4. Lausunto muita säännöksiä koskeviin esitysluonnoksiin (lain 23, 24, 26 ja 27 §; asetuksen 1 §)

-

5. Lausunto Harrastamisen Suomen mallia koskeviin esitysluonnoksiin (lain 12 a ja 21 a §)

Emme kannata Harrastamisen Suomen mallin kirjaamista lakiin.

Harrastamisen Suomen malli tarvitsisi runsaasti lisäselvitystä ja valmistelua, jotta sen kirjaamista lakiin voitaisiin harkita.

Harrastamisen mallin pilotti on ollut lyhytkestoinen, ja sen toteutusmallit kunnissa hyvin erilaisia ja myös ongelmallisia. Haasteena ovat olleet mm sekava ohjaajien palkkausjärjestelmä, tilojen käyttö, kerhojärjestäjien valinta tai kilpailutus sekä se, kuinka paljon toteutuneet kerhot lopulta perustuvat koululaiskyselyihin ja lasten toiveisiin.

Harrastamisen Suomen mallin arviointi vaatii tutkittua tietoa ja mallin kehittämistä kentältä saatu palaute huomioiden. Myös mallin tavoitteita tulee tarkentaa. Hankkeen ohjausta pitää tarkentaa, jotta sen toteutuminen eri puolella Suomea olisi yhdenvertaista ja tukisi asetettuja tavoitteita.

Harrastamisen mallin yksi tavoite on ollut taata jokaiselle lapselle ainakin yksi harrastus. Eri kyselyiden mukaan noin 90 %:lla lapsista ja nuorista oli mieluinen harrastus tai useampia harrastuksia jo ennen Harrastamisen Suomen mallin pilotin käynnistämistä.

Siitä, että Harrastamisen Suomen mallin kerhot olisivat tavoittaneet juuri ne, joilla ei ole ollut ennen pilottia lainkaan harrastusta, ei vielä ole riittävästi tutkittua tietoa. Erittäin tärkeää olisikin jatkossa löytää ne lapset ja nuoret, joilla harrastusta ei syystä tai toisesta ole, ja joiden elämäntilanteeseen harrastus voisi tuoda tukiverkostoa sekä mieleistä tekemistä, joka vahvistaa itsetuntoa ja tuo merkitystä elämään. Tähän työhön tarvitaan myös etsivän nuorisotyön resursseja. Harrastamisen Suomen malli ei nyky muodossaan välttämättä vastaa tähän haasteeseen, vaan harrastuskerhoihin ilmoittautuvat suureksi osaksi ne lapset ja nuoret, jotka harrastavat aktiivisesti jo muutenkin.

Harrastamisen Suomen mallin rahoitus (2021) 17 miljoonaa, jakautuessaan kaikille noin 547 000 peruskoululaiselle, tarkoittaa noin 31 euroa lasta tai nuorta kohden. Käytännössä rahoitus jakautuu kuitenkin vain niille kunnille, jotka rahoitusta hakevat, ja niille lapsille, jotka kerhoihin osallistuvat. Olisi tärkeää, että rahoitus ohjautuisi nykyistä selkeämmin syrjäytymisvaarassa olevien nuorten vapaa-ajan viettoon ja heitä tavoittavaan ennaltaehkäisevään työhön.

Aiemmissa OKM:n teettämissä lasten harrastuskyselyissä nousi esiin useita harrastuslajeja, joita kunnissa oli jo entuudestaan runsaasti tarjolla, ja joita lapset ja nuoret jo harrastivat. Käytännössä kuntien saama harrastamisen mallin rahoitus siirtyy kunnan seuroille ja yhdistyksille. Samaan aikaan syntyy päällekkäisyyttä peruskoulujen oman koulukerhotoiminnan sekä kunnan järjestämän taiteen perusopetuksen kanssa.

Tämän jo olemassa olevan toiminnan huomioiminen kunnissa onkin tärkeää.

Suomessa on toimiva ja kansainvälisesti ainutlaatuinen taiteen perusopetuksen järjestelmä, jota tuetaan valtionosuuksin. Taiteen perusopetusta järjestetään Suomessa 250 kunnassa eri puolella Suomea ja sen piirissä on vuosittain 120 000 harrastajaa. Jäsenkyselymme mukaan kuvataidekouluissa on vuosittain 52 000 oppilasta, 635 taideopettajaa ja yli 580 000 harrastekäyntiä pelkästään taiteen perusopetuksen opinnoissa. Kun mukaan lasketaan jäsentemme muu tarjottu toiminta (lyhytkurssit, kerhot, leirit, näyttelyt, tapahtumat, hankkeet sekä yhteistyö toisten taiteen perusopetuksen oppilaitosten, päiväkotien, peruskoulujen ja lukioiden sekä muiden sidosryhmien kanssa, jäsenkoulujemme toiminta tavoitti 820 000 osallistumiskäyntiä vuonna 2019.

Aiemmissa Harrastamisen Suomen mallin kyselyissä lapset ja nuoret suosivat useita erilaisia visuaalisten taiteiden, tanssin ja muiden taide- ja taitoaineiden osa-alueita, joita tarjotaan laajasti taiteen perusopetuksen kentällä kuvataidekouluissa, tanssiopistoissa, teatteriopistoissa ja musiikkiopistoissa. Niissä harrastetunnit alkavat tavanomaisesti välittömästi koulupäivän jälkeen, esim. klo 14 lähtien, ja lapset saapuvat harrastukseen suoraan koulusta. Suomen mallin tulisi olla joustava niin, ettei siihen liitettävän harrastustoiminnan tarvitsisi kirjaimellisesti tapahtua koulutiloissa, vaan mallin toteutuksessa myös koulujen läheisyydessä sijaitsevia, jo olemassa olevia harrastuksia ja harrastustiloja voitaisiin hyödyntää.

Ei ole kuitenkaan tarkoituksenmukaista rakentaa kahta päällekkäistä taideopetuksen toimintamallia, vaan taiteen perusopetuksen harrastusta olisi järkevää tukea vapaaoppilaspaikeilla esimerkiksi harrastussetelin muodossa, jota voisi hyödyntää lukukausimaksuihin tai esimerkiksi harrastusmatkojen kuluihin.

Niiden 10 % lasten ja nuorten tukeminen, joilla ei ole harrastusta, ei saisi jäädä koulukerhokokeiluihin siitä syystä, että perheellä ei ole varaa maksaa harrastusmaksuja. Esimerkiksi taiteen perusopetuksen piiriin tulisi voida hakeutua perheen varallisuustilanteesta huolimatta.

Kiinnitämme tässä huomiota siihen, että samalla kun luodaan uusia harrastusmalleja, jo olemassa olevien taiteen perusopetuksen harrastusten alueellista saatavuutta ja yhdenvertaisuutta tulisi tukea esim. lisäämällä niiden järjestäjien valtionosuutta tai tarjoamalla mallia, jossa kunnissa lapsella ja nuorella olisi mahdollisuus rahallisesti tuettuun harrastuspassiin. Kannatamme Islannin mallista myös Suomenkin malliin sovellettaviksi ns. harrasterahaa, jonka lapsi ja nuori voisi käyttää valitsemaansa kohteeseen, myös nimenomaan taiteen perusopetuksen lukukausimaksuihin.

Monet lapsia ja nuoria kiinnostavat harrastukset tapahtuvat erilaisissa fyysisissä ja sosiaalisissa ympäristöissä, peruskoulutilojen ulkopuolella, koulutyön vastapainoksi. Lapset ja nuoret tarvitsevat kasvuun erilaisia oppimis- ja toimintaympäristöjä. Muutakin, kuin peruskouluympäristön. Taidekouluissa lapset ja nuoret saavat turvallisen, ammattilaisten ohjaaman pitkäjänteisen harrastuksen, joka tukee lasten ja nuorten hyvinvointia ja kasvua taidekasvatuksen keinoin. Harrastusmallia kehitettäessä on tärkeää kiinnittää huomiota myös harrastetiloihin. Monessa kunnassa peruskouluilla ei ole asianmukaisia tiloja harrastustoiminnalle. Esim. koulujen ulkopuolisille toimijoille ei ole saatavilla varastotiloja tai harrastuksen vaatimia erikoistiloja. Visuaalisten taiteiden opetus tarvitsee kuvataiteeseen, mediaopetukseen ja arkkitehtuuriin sopivia erikoistiloja, joita harvoin löytyy nykyisistä peruskouluista.

Suomen mallin kerhotoimintaa tulisi taideharrastusten osalta vahvemmin ohjata siihen suuntaan, että sen tarkoitus on auttaa lasta ja nuorta löytämään pitkäjänteisen harrastuksen jo olemassa olevasta taiteen perusopetuksen tarjonnasta. Tällä hetkellä kerhomalli on lähinnä hämmentävää päällekkäisyyttä luova, ei pysyvään harrastuksen löytämiseen tähtäävä malli. Nykyisellään toteutettuna malli voi kannustaa harrastushoppailuun, mikä ei välttämättä johda pitkäaikaiseen harrastamiseen lainkaan.

Haluamme muistuttaa, että on olemassa useita tutkimuksia, joiden mukaan taito- ja taideaineiden merkitys lapsen kasvulle ja kehitykselle on huomattava. Taito- ja taideaineet opettavat useita sellaisia taitoja ongelmanratkaisusta, vuorovaikutus- ja monilukutaidosta luovaan ajatteluun, joita tarvitaan tulevaisuuden työelämässä. Kun tavoitellaan lasten ja nuorten hyvinvoinnin tukemista, tulee ottaa vastuuta myös siitä, että taito- ja taideaineiden opettajien tulisi olla päteviä alana osaajia, joilla on taide-alan koulutus. Epäpätevien ohjaajien vetämän kerhotoiminnan sijaan taidekasvatuksessa olisi kasvatettava koko ikäluokkaa läpäisevää taidekasvatustoimintaa kuten taideaineiden osuutta perusopetuksen tuntijaossa tai ammattilaisten vetämien kulttuurikasvatusohjelmien tukemista. Kuvataidekoulut tekevät jo hyvää yhteistyötä peruskoulujen kanssa. Esim. monessa kunnassa kuvataidekoulut ovat mukana järjestämässä kulttuurikasvatuspolkua, jossa koko koulun ikäluokka tutustuu taiteeseen erilaisin työpajoin.

Läpäisevä taidekasvatustoiminta saavuttaa kaikki, kerhotoiminta vain osan aktiivisista lapsista ja nuorista.

Harrastamisen Suomen mallin kehittämisessä pitäisi kiinnittää erityistä huomiota siihen, että harrastushoppailun sijaan lapsia ja nuoria ohjataan ja tuetaan pitkällisen harrastustoimintaan siirtymisessä.

6. Lausunnonantajan yleiskommentit tai huomiot/ehdotukset koskien lain muita säännöksiä

-

Kivioja Johanna
Suomen lasten ja nuorten kuvataidekoulujen liitto